

Instructions for authors, subscriptions and further details:

<http://hse.hipatiapress.com>

El Pluralisme del Moviment Veïnal de Nou Barris (Barcelona) en el Tardofranquisme

Jose Manuel Salgado Bueno¹

1) Universitat de Barcelona, Espanya

Date of publication: October 23rd, 2014

Edition period: October 2014-February 2015

To cite this article: Salgado, J.M. (2014). El Pluralisme del Moviment Veïnal de Nou Barris (Barcelona) en el Tardofranquisme. *Social and Education History* 3(3), 271-295. doi:10.4471/hse.2014.16

To link this article: <http://dx.doi.org/10.4471/hse.2014.16>

PLEASE SCROLL DOWN FOR ARTICLE

The terms and conditions of use are related to the Open Journal System and to [Creative Commons Attribution License](#) (CC-BY).

The Pluralism of the Neighborhood Movement in the Nou Barris District (Barcelona) during the Late Franquism.

Jose Manuel Salgado Bueno
Universitat de Barcelona - CREA

Abstract

The anti-communism was one of the characteristics of the Franco regime, and a way of demonizing and criminalizing the opposition to the regime was to call it "communist" although it was not. The Cold War marked all the Franquism process, on one side it we had the regime's fight against communism (so to speak , against any opponent element) and, on the other we had the communists fighting against the "Franco's fascist regime". This article focuses its research in the case of the neighborhood movement in the Nou Barris district (Barcelona) during the late Franquism. From the conducted interview, a neighborhood pluralistic movement is presented, which does not correspond to its assumed Stalinism . On the contrary, it was an independent movement mainly formed by people who did not belong to any organization, with an important presence of large social workers (such as the so called working priests, together with members of various left-handed organizations, some of them Stalinists (PSUC, OCE (BR), PCE-ml, PTE) and other opposing Stalinism (as it were the anti-capitalist platforms, AC or UCL).

Keywords: neighborhood movement, anti-Franco, late franquism, Barcelona

El Pluralismo del Movimiento Vecinal de Nou Barris (Barcelona) en el Tardofranquismo

José Manuel Salgado Bueno
Universitat de Barcelona - CREA

Resumen

Una de las características del régimen franquista fue su carácter anticomunista y, una forma de demonizar y criminalizar la oposición fue señalar a esta de "comunista", aunque no lo fuera. La Guerra Fría marcó todo el proceso del franquismo, por un lado teníamos al régimen luchando contra el comunismo (es decir, contra cualquier elemento opositor) y, por el otro, teníamos los comunistas luchando contra "el régimen fascista de Franco". Este artículo centra su investigación en el movimiento vecinal de Nou Barris de Barcelona durante el tardofranquismo. A partir de las entrevistas realizadas, nos presenta un movimiento vecinal pluralista que no se corresponde a su supuesto estalinismo. Por el contrario, era un movimiento independiente, mayoritariamente formado por personas que no pertenecían a ninguna organización, con una importante presencia de grandes animadores sociales (como los llamados curas obreros) conjuntamente con miembros de diferentes organizaciones de izquierdas, algunas de ellas estalinistas (PSUC, OCE (BR), PCE-ml, PTE) y otras contrarias al estalinismo (como fue Plataformas Anticapitalistas, AC o UCL).

Palabras clave: movimiento vecinal, antifranquisme, tardofranquisme, Barcelona

El Pluralisme del Moviment Veïnal de Nou Barris (Barcelona) en el Tardofranquisme

Jose Manuel Salgado Bueno
Universitat de Barcelona - CREA

Resum

Una de les característiques del règim franquista va ser el seu caràcter anticomunista i, una forma de demonitzar i criminalitzar l'oposició per part del règim, va ser assenyalar a aquesta de "comunista", malgrat no ho fos. La Guerra Freda va marcar tot el procés del franquisme, per un costat teníem al règim lluitant contra el comunisme (és a dir, contra qualsevol element opositor) i, per l'altre, teníem els comunistes lluitant contra "el règim feixista de Franco". Aquest article centra la seva investigació en el cas del moviment veïnal de Nou Barris de Barcelona durant el tardofranquisme. A partir de les entrevistes realitzades se'ns presenta un moviment veïnal pluralista que no es correspon al seu suposat estalinisme. Per contra, era un moviment independent, majoritàriament format per persones que no pertanyien a cap organització, amb una important presència de grans animadors socials (com els anomenats capellans obrers) conjuntament amb membres de diferents organitzacions d'esquerres, algunes d'elles estalinistes (PSUC, OCE (BR), PCE-ml, PTE) i d'altres contràries a l'estalinisme (com va ser Plataformes Anticapitalistes, AC o UCL).

Paraules clau: moviment veïnal, antifranquisme, tardofranquisme, Barcelona

En algunes facultats d'Història podem escoltar frases com aquesta: “Franco va morir al llit, però el franquisme va morir al carrer” i llavors s'assenyala la importància dels moviments socials, en la derrota del franquisme i es destaca el paper dirigent dels partits comunistes (PCE i PSUC) dins d'aquests moviments. Dos qüestions caldria assenyalar sobre aquest tema, una primera en relació a la mort del franquisme al carrer a partir de les dades empíriques que ens aporta el desenvolupament dels fets - em detindré una estona a presentar una visió una mica diferent- i l'altre fenomen, fa referència al fet que l'oposició al franquisme, no va estar comandada per un sol partit, si ve pot ser cert, que dins de les forces polítiques organitzades el PCE-PSUC va ser la força en més presència.

Una de les característiques del franquisme va ser la repressió contra qualsevol element “desafecte” al règim, amén de ser assenyalat com a comunista, que pel règim era el màxim de la maldat. Des del 1939 al 1945, els consells de guerra sumaríssims va portar a milers d'homes i de dones a ser afusellats i afusellades a les tàpies dels cementiris, o a condemnes de presó que, en molts casos, van arribar els trenta anys. Eren homes i dones que havien resistit al cop d'Estat, moltes d'aquestes persones eren militants del PCE-PSUC, de la CNT, de l'UGT, d'ERC, del PSOE, del POUM, i d'altres que no tenien cap afiliació política, tan sols inquietuds culturals, o perquè havien mostrat el seu desig sexual contrari a la moral guanyadora.

Al finalitzar la II Guerra Mundial, el franquisme va passar de règim dictatorial a règim de contenció del comunisme en el sud d'Europa. El règim franquista va aconseguir crear un marc cultural on la república estigués identificada amb un règim comunista. Amb la formació dels dos blocs, l'anticomunisme era vital per la supervivència del règim. Per l'Europa dels aliats i per Estats Units, una cosa era aturar el feixisme i el nazisme i una altra cosa era fer caure un règim com el franquista, que havia netejat de “simpatitzants dels bolxevics el sud d'Europa”, cal recordar que en aquells moments el PCE defensava i mantenia la lluita armada.

La Guerra Freda es va consolidar, el món va quedar dividit en zones d'influència, i un bloc i l'altre movien fitxes. Santiago Carrillo explica com va conèixer a Stalin:

El 1948, Stalin va invitar a una delegació del nostre Partit, composta per Dolores Ibárruri, Francisco Antón i jo [...] Amb Stalin estaven Molotov i Suslov [...] ens va preguntar «Esteu fent la guerrilla, però per què no treballem en les organitzacions de masses legals? El vostre treball de masses en aquestes organitzacions és molt dèbil. L'experiència bolxevic prova que caldria fer-ho. (Debray i Gallo, 2006)

Seguint les indicacions d'Stalin, el PCE va abandonar la lluita armada i després del XX Congrés del PCUS i escoltat l'informe de Nikita Jrushchov, l'any 1956 el PCE va formular la política de Reconciliació Nacional. La política de Reconciliació Nacional i posteriorment el *Pacte per la Llibertat*, foren presentats com el programa polític de *ruptura* amb el règim franquista, i element clau en la transició espanyola.

La propuesta de un “Pacto para la Libertad” proclamado por el P.C.E. para derrocar a la dictadura, contemplaba la formación de un gobierno provisional de amplia coalición para restaurar las libertades democráticas, promulgar una amnistía general para presos y exiliados políticos. Se planteaba también, como tarea de dicho gobierno, la convocatoria en un tiempo razonable, tras legalizarse los partidos políticos y las centrales sindicales, de elecciones generales a Cortes Constituyentes para que el pueblo español pudiera pronunciarse por el futuro sistema político, monárquico o republicano. (López, 2000).

Els anys 50 són els anys del reconeixement internacional del règim, se signarà el Concordat amb la Santa Seu, Estats Units estableix relacions i l'ONU permet l'entrada del règim. En els 60 es produeixen canvis en les relacions econòmiques, polítiques i socials de la societat espanyola. També hi haurà canvis en les relacions econòmiques entre el règim franquista i la URSS, que tindrà la seva concreció l'any 1970, quan l'agència Tass obrirà oficina a Madrid i l'agència EFE a Moscou. Canvis sociològics importants. Hi ha una generació que no ha conegut la Guerra Civil, si bé el record i la por estan molt presents, una generació que poc a poc s'incorpora al consum a crèdit, el fenomen del creixement de les ciutats, la immigració a Europa (França, Alemanya, Suïssa rebran més d'un milió de persones), començaran a arribar remeses de divises de part de la mà d'obra immigrada, que farà que millorin, lleu-ment, les condicions de vida de la societat espanyola.

Alguns empresaris començaran a reconèixer el paper dels sindicats en les empreses. L'arribada del turisme i l'augment de les possibilitats de viatjar a l'estranger per part de sectors socials modificaran les relacions amb el poder. El Concili Vaticà II té els seus efectes aperturistes, això provocarà que bona part de l'oposició trobi en les comunitats cristianes de base, un lloc on portar el seu compromís polític i social de transformació de la societat. Els anomenats capellans obrers, i organitzacions com l'HOAC i la JOC, contribuiran en el procés de construcció del moviment obrer, estudiantil i veïnal. Les condicions econòmiques i socials dels anys 60 i principis dels 70 van afavorir el creixement de les protestes obreres, amb vagues que reclamen augments de salaris, millora de les condicions de treball, un moviment estudiantil que demanda una universitat democràtica, la incorporació dels batxillers a la demanda d'una escola pública i laica i el creixement del moviment veïnal a ciutats com Madrid, València, Sevilla, Bilbao o Barcelona.

L'oposició que es va començar a conformar dins del territori espanyol no va ser una oposició homogènia. Una primera gran diferència era entre estalinistes i no estalinistes, entre els que mantenien una ortodòxia que mirava a Moscou i la gent que deia "dictadura ni la del proletariat", entre organitzacions que continuaven acceptant les directrius de l'URSS i un grupat d'altres grups que va encapçalar el FLP (Frente de Liberación Popular). Aquest va estar l'inici d'algunes de les opcions polítiques de renovació de l'esquerra coincidint amb la revisió de les teories comunistes més lligades a l'estalinisme.

Molts dels militants del FLP érem catòlics i la nostra posició dins d'aquesta organització era clarament anticomunista. [...] Durant aquells anys «1960-1962» el Frente de Liberación Popular es va estendre arreu de l'Estat espanyol i tenia un gran prestigi als mitjans intel·lectuals de tota Espanya. Els «felipes» vàrem participar de manera molt activa a les nombroses vagues d'aquells anys, principalment a la que es produí a Astúries, el 1962. I va ésser per aquesta raó que el govern inicià una dura repressió contra els nostres militants. (Fina, 1978).

No podem oblidar el paper que va jugar l'HOAC i la JOC, durant la dècada dels 50 i els 60, doncs molts grups polítics que varen aconseguir una presència important, encara que fos localitzada en el territori, varen trobar

els seus iniciadors dins de l'HOAC. Això donarà pas a diferents grups que s'allunyaven de les directrius moscovites i que tenien altres opcions; en realitat hi havia un gran pluralisme, des de cristians de base, anticapitalistes, maoistes, llibertaris, lliberals, nacionalistes i també estalinistes en les seves diferents manifestacions.

Malgrat l'augment de les protestes i les vagues, malgrat la constitució dels diferents organismes “unitaris”, per un costat la *Junta Democrática de España*, projecte encapçalat pel PCE, PS del Interior (Tierno Galván), Partido Carlista i Alianza Socialista de Andalucía (Alejandro Rojas Marcos) o *Plataforma de Convergencia Democrática*, projecte encapçalat pel PSOE, UGT, MCE (Movimiento Comunista de España), ORT (Organización Revolucionaria de Trabajadores) i Reagrupament Socialista de Catalunya; malgrat aquests intents Franco va morir al llit de l'Hospital de La Paz de Madrid, el 20 de novembre de 1975. Anem a veure de forma necessàriament ràpida, però no per això menys rigorosa, com es dóna el pas d'un règim dictatorial a un règim de llibertats democràtiques. En aquest sentit, crec que el treball desenvolupat per Ignacio Sánchez-Cuenca i Paloma Aguilar (2014), d'explicació a partir de les dades empíriques sobre les mobilitzacions realitzades durant l'etapa del tardofranquisme, el caràcter diferenciat de les mobilitzacions, la participació més o menys massiva i la localització d'aquestes, ens apropa a la realitat que es va viure en els darrers anys del franquisme. Algunes dades ajuden a entendre el que volem dir, per exemple el 30% de les manifestacions realitzades entre novembre del 1975 i juny del 1977 van ser de caràcter laboral, el 12% va ser en demanda de llibertats i el 15% reclamaven amnistia.

El segon govern nomenat per Juan Carlos I, dirigit per Adolfo Suárez, va aconseguir que les Corts franquistes (en l'anterior govern Suárez serà Ministro Secretario General del Movimiento) aprovessin la *Ley para la Reforma Política (LRP)*, aquesta llei va ser aprovada per àmplia majoria a les Corts i el 15 de desembre del 1976 ratificada en referèndum, amb una participació del 77% del cens electoral, i amb l'aprovació del 94% dels participants. En aquests moments la *Platajunta* (organisme unificat de l'oposició) va cridar a l'abstenció i podem dir que un 23% d'abstenció no era suficient per imposar res a la monarquia hereva del franquisme. El nou règim que era continuïtat del franquisme començà el seu camí. Les mobilitzacions

populars en contra del règim no varen ser massives, potser les més massives i amb un caràcter clarament polític van ser les manifestacions de l'1 i el 8 de febrer del 1976, convocades per l'*Assemblea de Catalunya*, encara que amb el paraigües legal de la FAVB (Federació d'Associacions de Veïns de Barcelona), on més de 60.000 persones vàrem ocupar els carrers de Barcelona aquells dos diumenges sota els lemes de *Llibertat, Amnistia i Estatut d'Autonomia*. Aquella mobilització, que va ser la més important i més massiva, no va ser suficient per aconseguir la ruptura amb el règim anterior.

Qui fóra secretari general del PCE, Gerardo Iglesias, recorda aquella etapa dins del Partit:

El régimen se agotaba por la lucha obrera, por la presión internacional, pero los hechos han demostrado que no reunimos fuerzas suficientes para provocar aquella ruptura. [...] El problema fue que el partido llegó un momento en que temió verse marginado, porque de hecho se intentó, el PSOE aceptaba nuestra no legalización. Ahí centró el partido sus fuerzas y entró en una negociación que nos condujo finalmente al reconocimiento de la monarquía y de la bandera [...] Era la primera reunión que celebrábamos en Madrid a la luz del día. De repente, hubo una llamada de Suárez y Carrillo salió de la reunión. Llegó al cabo de un par de horas con una declaración redactada y nos comunicó que había una amenaza del Ejército de entrar a por nosotros, así que todos votamos afirmativamente sin discusión. Asumiendo que en aquel momento la única salida que hubo fue esa Transición, hay que decir que, cuidado, fue con la pistola apuntando a la cabeza. [...] La Transición la dirigieron elementos provenientes del régimen, de la dictadura, y la conformaron a su medida. (Corazón, 2013)

Sánchez-Cuesta (2014) creu que la ruptura amb el règim no va ser possible per tres raons: “el predominio de las motivaciones economicistas sobre las políticas en los conflictos laborales de la época, la moderación de la opinión pública y la capacidad represiva del Estado”.

Els moviments socials no varen aconseguir la suficient força per derrotar el franquisme. Cal tenir present que en la lluita contra el franquisme no tothom va empènyer en la mateixa direcció. Moltes vegades hi havia una dissociació entre els interessos dels partits i els interessos dels moviments

socials. Els partits estaven més preocupats per deixar clar que la direcció política de determinat moviment corresponia amb ell, que no l'enfortiment i desenvolupament dels mateixos moviments.

El moviment veïnal

Una de las principales victorias de los exfranquistas ha sido lograr que mucha gente de hoy crea que el movimiento antifranquista estaba dirigido por los líderes que proponían otras dictaduras como la de Stalin. Yendo fábrica por fábrica, barrio por barrio, se puede todavía hoy comprobar que la inmensa mayoría de las y los principales dirigentes y participantes en los movimientos más relevantes (el movimiento obrero de Vitoria en marzo de 1976, el movimiento ciudadano contra el proceso de Burgos en diciembre de 1970 o el movimiento de enseñanza en febrero de 1976) éramos totalmente contrarios a esos líderes. En la realidad, había un gran pluralismo: personas cristianas de base, nacionalistas, libertarias, liberales, demócrata-cristianas, de otras perspectivas y también algunas que seguían a ese tipo de líderes (Flecha, 2011, p. 125).

El moviment veïnal es va incorporar a la lluita antifranquista per mitjà de les Associacions de Veïns. Les primeres Associacions de Veïns es constituïren en els barris perifèrics de la ciutat, però de forma ràpida es van estendre al conjunt de la ciutat. Anna Alabart (1998) va explicar molt bé el fenomen de l'extensió del moviment veïnal a Barcelona.

Com a anècdota que reforça l'afirmació, quan l'Associació de Veïns de l'Esquerra de l'Eixample va presentar el munt de papers per a la seva legalització, Martin Villa, llavors Governador Civil de Barcelona, els va fer cridar per preguntar-los: "i vosaltres què preteneu? Que sorgeixin associacions veïnals a Nou Barris o al Poble Sec o a la Zona Franca s'entén perquè allà hi ha molts problemes de caire urbanístic. Però, a l'Eixample?" No ho veia gens clar. O, millor dit, ho veia claríssim: era la constatació del sorgiment d'un moviment de masses que mobilitzava els veïns contra la dictadura, per la democràcia i la participació. (Alabart, 1998).

Alabart va dur a terme una enquesta (que formava part de la seva tesi doctoral) sobre la percepció que la ciutadania tenia dels barris i de les AAVV, i la seva conclusió va ser que les AAVV són conegudes pel 70% del veïnat i que les persones enquestades tenen una imatge clarament positiva de les mateixes. D'altra banda, i aquesta és una de les tesis fonamentals d'Alabart, mostra que les AAVV van contribuir a generar coneixement i identitat de barri (1982).

L'estudi empíric realitzat per Anna Alabart, iniciat el 1977 i finalitzat el 1982, parla d'una presència molt majoritària de persones no vinculades directament a cap partit polític, el xifra en el 72% de les persones actives de les AAVV. Crec que la dada que ens aporta Alabart és fonamental, doncs podem parlar d'un moviment social amb presència de forces polítiques d'esquerres, però en absolut d'un moviment social dominat per aquestes forces.

El mes d'abril de 1970 es legalitzarà l'*Asociación de Vecinos del Sector Trinidad, Torre Baró, Vallbona*. Això no vol dir que no existís moviment veïnal organitzat anteriorment. A Torre Baró, Vallbona i Trinitat Vella existien l'*Asociación de Cabezas de Familia*, a Trinitat Nova funcionava el *Centro de Vida Comunitaria*, «*La Ponderosa*», i a les diferents parròquies de la zona, Santa Engràcia, Sant Sebastià, Sant Josep Obrer, varen ser nuclis impulsors de col·lectius cristians que desenvolupaven una tasca social i organitzativa a cada barri.

Hi ha consens en considerar la lluita contra el Pla parcial del sector Torre Baró, Vallbona i Trinitat la gènesi del moviment veïnal de Nou Barris. Aquest element va fer d'aglutinador dels diferents col·lectius de caràcter veïnal que desenvolupaven les seves tasques per la millora de les condicions de vida en els seus barris. La necessitat de conèixer en profunditat el Pla parcial proposat va provocar l'apropament i el treball conjunt amb altres sectors socials, el moviment veïnal va créixer qualitativament i quantitativament en la construcció de propostes de model de ciutat, alternatives al proposat pels sectors dominants a la ciutat.

Como último ejemplo, y quizá el más conflictivo, está el Sector «9 Barrios» (Torre Baró, Vallbona, Trinitat Vella, Trinitat Nova, Ciudad Meridiana, Guineueta, Verdum, Prosperitat y Roquetes). Esta zona con cerca de 150.000 habitantes, ha sido objeto de un Plan Parcial. En

él no se contemplan de forma suficiente las aspiraciones legítimas de los vecinos de continuar viviendo en el mismo barrio con alquileres razonables ni se garantizaba de forma clara un equipamiento digno (escuelas, comunicaciones, etc.). A los oídos sordos de la gestión municipal que, pese a haberlo prometido, no expone públicamente el ante-proyecto, contestan los vecinos con miles de impugnaciones, apoyados por diversas entidades (Martí. & Moreno, 1974).

El cas de Nou Barris

L'article s'ha realitzat a partir d'entrevistes fetes a persones que varen formar part dels inicis del moviment veïnal. Algunes de les persones entrevistades han hagut de fer un veritable esforç de memòria, i els agraeixo l'esforç fet. L'Ignasi Català i la seva companya inseparable Montserrat Llopart, l'Alfons Fomariz un dels capellans "sin alzacuellos", que va ser detingut en la celebració del Primer de Maig del 1967, juntament amb altres a Torre-Baró; al Manuel Rodríguez primer president de l'Associació de Veïns de Roquetes, que va arribar al barri amb la gran nevada de Barcelona els nadals de 1962; en Joan Catafal primer president per "atzar" de l'Associació de Veïns de Prosperitat i a Fernando Pindado "Tati" un d'aquells joves madurs que van formar part dels inicis del moviment veïnal de Nou Barris i perquè ens aporta la seva visió de persona de partit, militant de l'OCE (BR) "Bandera Roja" durant aquells anys.

En el cas que avui analitzem, el moviment veïnal a Nou Barris en el tardofranquisme, podem dir sense por a equivocar-nos, que la seva característica va ser la pluralitat de persones que van donar pas a un dels moviments veïnals que han marcat a la ciutat de Barcelona i que ha estat referència per altres moviments veïnals d'arreu d'Espanya.

"L'HOAC era un moviment catòlic, que permetia una certa màniga ample, era l'únic organisme en què tenies llibertat d'actuació. Molts comunistes varen començar a treballar dins de l'HOAC." L'Ignasi i la Montse expliquen com en els primers moments la cobertura de l'Església va ser molt important i com a partir d'aquesta organització catòlica, juntament amb altres veïns i veïnes, es varen posar en marxa les Comissions de barri, com el segon element organitzatiu, semiclandestí, que va servir per impulsar la creació de les Associacions de Veïns i Veïnes. La Barcelona de Porcioles

va posar en marxa diferents Plans Parcials, un d'ells afectava al sector Torre-Baró, Vallbona, Trinitat. L'Ignasi Català explica com va anar a “los cabezones” (eren les Asociaciones de Cabezas de Familia, que existien a Torre-Baró i Vallbona, prèvies a la creació de l'Associació de Veïns del sector Torre-Baró, Vallbona, Trinitat), “que estaven presidits per Manuel Vital a Torre-Baró i Cirilo Poblador a Vallbona, tots dos eren militants del PSUC”. La Montse apunta la tasca feta des de l'HOAC, “lloc d'acollida no solament de persones catòliques sinó també de qualsevol persona que volia desenvolupar un treball per millorar les condicions de vida de les persones”. En aquesta línia situa el paper de les Comissions de Barri, com organització unitària del barri. La Montse vol assenyalar una de les característiques de la metodologia de treball que feien servir per contactar amb la gent del barri,

Amb el Diego Reina, un veí que va ser molt important pel barri i que ara ja no viu aquí, vam estar tres mesos passant escala per escala i apuntant pis per pis, quants nanos vivien i això va valer per dir ep!, aquestes són les nostres necessitats.

L'Ignasi recorda la presència, com a tècnic, del Jordi Borja a l'assemblea de constitució de l'Associació de Veïns del sector, TB, V i T, i que era en aquell moment militant de Bandera Roja. Incideix en que en aquells moments, “la millora de les condicions de vida dels barris i l'enfortiment de les organitzacions era prioritari”. L'Ignasi ens recorda com arribat el moment de deixar de ser president de l'HOAC, “vaig anar a buscar a la Pilar España per ocupar la presidència”. El 1969 va ser la primera dona elegida presidenta de l'HOAC de Barcelona, càrrec que va tornar a exercir a principis dels anys vuitanta. Va morir al maig del 2010. Aquesta dona va participar des de l'HOAC en la creació de l'AV del Turó de la Peira i va ser militant d'UCL i MCC.

L'onze d'agost del 1974 la Jefatura Superior de Policia de Barcelona va elaborar una nota informativa sobre: Semblaza Politico-Social sobre la “Asociación de Vecinos del sector Vallbona, Torre-Baró, Trinidad” (9 Barrios), i sobre Joan Catafal deia:

Juan Catafal Roca, que vive en la calle de Tissó...y que en noviembre de 1973 pasó a presencia judicial en unión de otros, por supuesta

participación en una manifestación ilegal...Desde hace tiempo y por los distintos dispositivos y medios de información, que posee la Brigada de Investigación Social se viene detectando la penetración comunista en las filas de la Asociación Vecinal, objeto de la presente información, pudiéndose afirmar policialmente que aquella es real y evidente no sólo por parte del PARTIDO SOCIALISTA UNIFICADO DE CATALUÑA (PSUC), PARTIDO COMUNISTA DE ESPAÑA (Internacionalista) (PCE-I-) y ORGANIZACIÓN COMUNISTA DE ESPAÑA”BANDERA ROJA” (OCE “Bandera Roja”) sino también por parte de otros grupúsculos de menos importancia... (AHGCB, 1974).

Joan Catafal, va ser el primer president de l'Associació de Veïns de Prosperitat, quan es va constituir a l'any 1972. Abans havien treballat conjuntament amb el barri de Trinitat Nova, al Centre de Vida Comunitaria, (La Ponderosa), a partir de la lluita contra el Pla Parcial i amb el sorgiment de les diferències en l'estil de treball dels companys i companyes de Bandera Roja, varen descobrir que hi havia un territori que l'Ajuntament anomenava Prosperitat que estava limitat per la Via Júlia, Via Favència, la Meridiana i pel passeig Valldaura, i es dona el pas de constituir-se com AV de Prosperitat.

El cent per cent de la gent que comencem som independents. Havíem militat en llocs diferents, però una mica sí que ens havíem cansat que gent que no coneixia la nostra realitat ens passés consignes... això no ens interessava, hi havia gent que estava al voltant de moviments catòlics i gent que treballava a Benjamí (Escola no pública que defensava que per treballar a l'escola era bo viure al barri).

Les relacions entre la gent militant enquadrada en partits i la gent independent de les AAVV no han estat fàcils. Les juntes de l'AV de Nou Barris, “eren esgotadores” doncs comportava mesurar molt bé les forces de cada grup a la junta,

Participàvem a la preparació de les juntes, en un organisme que dèiem «la subterrània» amb l'objectiu de frenar algunes de les propostes que feia el PSUC, que contava amb un personatge amb molta força com la Mari Àngels Rivas que era molt allunyada de les formes que nosaltres

enteníem que s'havia de treballar, les dissidències venien molt per aquí...

L'objectiu del treball a l'AV era incorporar a la gent del barri a la lluita per la millora de les condicions de vida i

Quan algú ens venia amb els discurs de les organitzacions de masses, com a forma per carregar-nos el franquisme, això no ens ho creïem massa, més aviat fèiem broma i dèiem «en tot de cas seran *massetes*» si som quatre no podem pretendre grans canvis de les coses.

Una de les lluites emblemàtiques del barri de Prosperitat va ser la lluita pels semàfors al carrer Vinyar. Ha quedat en el subconscient de la gent que aquella va ser una lluita espontània, que fruit de dos atropellaments molt seguits en el temps, els quals van comportar la mort de dos joves veïns, va fer que sortís la gent al carrer durant quasi un mes.

Un grup de veïns de l'AV havíem detectat que en el carrer Vinyar es produïen molts accidents, i llavors ja teníem la consigna que en el moment que havia un accident ens apropàvem i penjàvem cartells denunciant l'accident i quan érem quinze o vint persones ja tallàvem el transit i la gent s'apropava i tallàvem junts el carrer. Prèviament a la lluita ja havíem punxat les rodes de l'autobús, s'havien produït detencions entre els veïns i veïnes que tallàvem el trànsit.

Podem trobar factors exògens que accelerin l'acció de la gent, però prèviament hi ha hagut un treball de conscienciació entre les persones afectades que provocarà la resposta massiva d'aquesta. L'assemblea diària serà l'element organitzatiu i director d'aquesta lluita que va durar un mes seguit. Sobre el paper de les dones en la lluita dels barris i en concret en la lluita dels semàfors de Prosperitat, Lourdes Ponce aporta la seva reflexió particular sobre aquests fets:

Las mujeres estaban todo el día, se organizaban, y llegaba las 8 de la noche y todas las noches se hacía una asamblea para valorar qué había pasado en el día, y se decidía qué se hacía al día siguiente. Llegaban las 8 de la noche y te veías a las mujeres chin, chin, chin, para casa a

hacer la cena y a todos los hombres que subían a la Parroquia a la asamblea. La mayoría de las activistas que mantenían el bloqueo durante todo el día en la calle, tenían que volver a casa a preparar la cena (Nash, 2007).

Durant els inicis del moviment veïnal, les parròquies situades en aquests barris van facilitar els seus locals per tal de desenvolupar les activitats pròpies de l'AV. Catafal explica:

Ells no s'impliquen, ells no participen però sí que ens deixen el local i quan hi ha assemblees ens deixen el teatret que tenen...hi ha implicació en deixar-te treballar i facilitar la feina...fins i tot deixaran l'església per les assemblees massives.

El mètode de treball de l'AV ens permetia tenir un funcionament àgil, allunyat dels càrrecs,

A les reunions la gent anàvem amb els deures fets, en els inicis vam fer un treball de camp, amb una metodologia d'estar per casa, però que ens va portar a conèixer tot el barri. Sabíem de tots els solars lliures que hi havia, de les deficiències que patíem, saber què és el que tenim i què és el que podem demanar...jo vaig ser el primer president perquè ho van fer per sorteig amb una caixa de llumins i em va tocar a mi, per tant el càrrec de president es va omplir per les necessitats burocràtiques.

Defineix el funcionament com assembleari en la mesura que la gent decideix les coses de forma col·lectiva, les reunions serveixen per posar en comú el treball realitzat i decidir sobre les següents accions, prioritzant el treball amb el veïnat.

Manuel Rodríguez, persona de tarannà llibertari, recorda el paper que va jugar el capellà Santiago Thió en la millora de les condicions de vida del barri de Roquetes, durant la segona meitat de la dècada dels 60. Durant aquests anys el barri comença a créixer i hi havia zones del barri sense llum, clavegueram, sense aigua corrent, sense els elements més bàsics per viure. Aquest capellà va posar en marxa una mena de junta del barri, cada carrer afectat va nomenar una persona que era el seu delegat, l'objectiu era

aconseguir de les autoritats el material i el veïnat els diumenges posava la seva mà d'obra per tal d'aconseguir el clavegueram en el barri. Aquesta organització va estar funcionant fins l'any 1970. L'Arxiu Històric de Roquetes va realitzar l'any 1985 una exposició molt interessant sobre aquesta època amb l'objectiu de preservar la memòria històrica d'aquests barris; l'exposició es va anomenar *Urbanitzar en domingo*.

El Manuel recorda com en els locals de la Parròquia de Sant Sebastià, situada al carrer Viladrosa de Verdum, era el lloc de trobada de la gent que actuava com a secció de Nou Barris de Verdum i de Roquetes (Centre Social de Roquetes), fins que l'any 1973 un grup de persones que vivien al barri de Roquetes van marxar i es van constituir com a secció de Roquetes de l'Associació de Veïns de Nou Barris. Els locals de la Parròquia de Sant Sebastià eren punt de referència clau per desenvolupar qualsevol tasca social als barris de Verdum i de Roquetes. Des de grups de joves, a la Penya flamenca Enrique Morente, que seria el primer esglaó del Taller de músics, al sorgiment de les dues Associacions de veïns de Roquetes i de Verdum.

De les quinze o vint persones que decideixen començar a treballar a Roquetes específicament

Estas personas estaban en muchos sitios, había de todo, había gente del PCE (m-l), de la LCR, del MCC...Jordi Mena (en aquells moments, militant de UCL) ese fue uno de los primeros que dijo, estando en Viladrosa, vámonos para Roquetes. En Viladrosa estaba un dirigente del PSUC, Juan Torrent, los que nos venimos para aquí arriba teníamos una cierta crítica hacia él, de forma constructiva, simplemente que no nos gustaba mucho aquello que nos controlaran, aquello que uno no se pudiera organizar que no se pudieran crear vocalías...ellos tenían que estar bien organizados pues evidentemente pertenecían a un partido político.

La parròquia com a tal no va participar directament a l'AV, però s'ha mantingut una bona relació entre els diferents capellans i entre els grups de base de l'Església. En els inicis de l'AV de Roquetes el local que teníem era un local de la Parròquia el barri. El Manuel assenyala com a vegades els partits confonien els àmbits d'actuació, en concret creu que el PCE(m-l),

defensors de la III República, pretenien que aquest fos un dels objectius de l'AV.

Yo como presidente pues lo único que me importaba era saber y coordinar lo que se hacía en las vocalías para luego coordinarlo a Nou Barris. Luego había un grupo de gente, yo diría que los mayoritarios que estaban dispuestos a hacer la III República. Como habían tantísimas organizaciones y no nos poníamos de acuerdo, en estos casos decíamos que lo fundamental era hacer las reivindicaciones más básicas, la sanidad, la enseñanza, las ayudas sociales y la urbanización.

Fernando Pindado va néixer als Habitatges del Governador, avui desapareguts, a l'any 1955, és per tant nascut a Verdum, nascut a Nou Barris. Va començar la seva socialització política molt jovenet, amb deu anys arriba al Cau que existia al Centre Social Roquetes, que tenia la seva seu a Viladrosa 100, l'Església de Sant Sebastià de la qual va ser l'arquitecte l'Oriol Bohigas. Amb tretze anys ja esta al Centre Social Roquetes i als catorze comença a militar a Bandera Roja.

El context social que em va tocar viure va provocar una certa consciència política, sense que ningú t'expliqui què vol dir això de consciència política. A partir del moment que comença a aparèixer pel barri gent més gran que han estat a la presó i que t'expliquen per què han estat empresonats, llavors penses que la història que m'han explicat no és la mateixa que han patit altres persones... Llavors apareix algú que et diu que hi ha una cosa que es diu socialisme, el comunisme i que si arribem a allò les persones serem més feliços, llavors entro a Bandera Roja com podria haver entrat en el PTE o en el PSUC, bé crec que en el PSUC no hagués entrat mai, doncs eren els més pacífics els que utilitzaven les formes més suaus, malgrat que tenien gent molt vàlida.

El Fernando planteja un element que crec molt important:

El primer concepte amb el que jo m'identifico, és el concepte treball de masses. Si volfem que la societat avancés en un sentit, solament es podia fer treballant amb la gent, i això en una situació de dictadura volia dir treballar per mobilitzar a la gent demostrant que dins de la

dictadura no es podria resoldre i que hauria de ser la república com un pas intermedi cap al socialisme.

La resposta del franquisme a qualsevol reivindicació era la repressió, no té cap lògica que per demanar un semàfor el règim enviés a la policia, després de portar dues persones mortes, igual que

No té cap sentit que la resposta a la reivindicació d'una escola a Ciutat Meridiana, la resposta fos trencar-li la melsa a un noi amb una pilota de goma. La resposta de la gent va ser immediata, llençaven els testos des dels balcons a la policia nacional... i el greu problema que vàrem tenir és que no vam saber transformar aquestes respostes en consciència política. La consciència contra una acció injusta no comporta una consciència política respecte d'un programa més complert per lluitar contra la injustícia. No podem oblidar el paper dels capellans en els nostres barris, ni de les comunitats cristianes de base, com l'HOAC i la JOC. No entenc per què anomenàvem al PSUC, «el partit», donat que aquí a Nou Barris, no tenien tanta força, i no és cert que el PSUC fos majoritari.

Durant el tardofranquisme es van produir una de les darreres eleccions del règim, les eleccions municipals pel terç familiar. Això volia dir que un terç dels regidors eren escollits pels caps de famílies. Important subratllar que solament eren els caps de famílies els que podien votar. Escollien regidors, no l'alcalde, que era qui tenia, juntament amb el Governador Civil, el poder de decisió a la ciutat. Els alcaldes de Madrid i de Barcelona eren designats directament per Franco. En els municipis de més de 10.000 habitants i capitals de província, l'alcalde era designat pel ministre de Governació i, en la resta, directament pel Governador Civil. Amb l'experiència acumulada per sectors del moviment obrer organitzat d'aprofitar qualsevol esclatxa del règim per presentar candidats a "*enlaces sindicales*" dins del sindicat vertical, i veient la resposta positiva de bona part de la classe treballadora, seguint aquesta lògica, quan es convoquen les eleccions municipals pel terç familiar l'any 1973 (no feia ni dos mesos del Cop d'Estat a Xile, que va acabar amb el Govern d'Unitat Popular de Salvador Allende), l'Organització Comunista d'Espanya (Bandera Roja)

planteja a l'Associació de Veïns de Nou Barris la possibilitat de presentar un candidat a les eleccions municipals pel terç familiar.

Pep Martínez, membre actiu de l'Associació de Veïns de Nou Barris, era la cara més visible de Bandera Roja i ell mateix va ser l'encarregat de defensar aquesta possibilitat.

La utilización de las reglas de juego legal aun a sabiendas de sus limitaciones, no fue un hecho aislado, sino la traslación al movimiento ciudadano de una estrategia que se venía practicando en el movimiento obrero, presentando enlaces sindicales en el movimiento estudiantil y en el seno del movimiento ciudadano, a través de las asociaciones de vecinos. (Martínez, 1990).

No va ser únicament a Barcelona que es va presentar una candidatura “desafecta” al règim franquista. “Així doncs, segons dades oficials, en les eleccions al terç familiar de 1973, els regidors considerats «desafectos» eren només 117 a tota Espanya i el 2,46% dels electes a la província de Barcelona” (Mayayo, 2006). Malgrat el rebuig a aquesta política entrista, i pel que comportava de pèrdua d'independència del moviment veïnal, Bandera Roja va presentar al *Candidato de los trabajadores*, Fernando Rodríguez Ocaña pel districte IX de Barcelona i van aconseguir guanyar les eleccions. Aquesta aposta de Bandera Roja no va tenir un final feliç doncs el règim no podia permetre que “*uno de los nuestros*” (com deia l'eslògan de la campanya) entrés a l'Ajuntament de Barcelona de manera que el Governador Civil, va rebutjar el triomf al·legant un defecte de forma en els comptes de la candidatura.

En la dècada dels 70 i en la zona de Nou Barris, Bandera Roja va demostrar la seva capacitat de connexió amb sectors importants del veïnat: els porta a porta, el contacte directe amb la gent, es van realitzar mítings al Cinema Favència,... aquella campanya al marge d'altres valoracions va demostrar dues coses, la força d'aquesta organització i la pluralitat de l'oposició al franquisme.

L'any 1973 va ser molt important pel moviment veïnal a Nou Barris, al mes d'abril Porcioles va ser substituït per Enric Massó, a l'octubre van ser les eleccions municipals i a l'estiu, a l'agost, la gent dels barris de Vallbona i Torre-Baró va tallar la carretera nacional 152 (actualment són totes les

autopistes i carril VAO, que van a Manresa i a Girona), per reclamar aigua corrent a les cases. Prop de tres mil persones, majoritàriament dones, van reclamar aigua per als dos barris. Farts de negociacions inacabables amb l'administració, com queda recollit en la premsa de l'època (*La Vanguardia*, 8 i 29 d'agost de 1973), al finalitzar una assemblea, a la que havien assistit unes 40 persones, es decideix fer un tomb pels dos barris explicant al veïnat que se'ls convocava pel proper diumenge i informant de com estaven les gestions sobre l'aigua. El resultat va ser sorprenent, el veïnat va respondre i després de l'assemblea es va decidir tallar la nacional. Tot això va ser possible, després de guanyar en l'assemblea primera «cridar als veïns a participar», doncs algunes de les persones actives de l'AV estaven farts de tanta negociació amb l'administració, sense comptar amb els afectats. Manuel Vital, president i membre del PSUC estava de vacances a Extremadura i quan va veure la notícia a *La Vanguardia*, va tornar al barri. Una altra forma de relacionar-se amb el barri va fer aparició.

Tornem als capellans “obrers” i a les monges seglars

Segons les diligències de la Sexta Brigada Regional de Investigación Social de la Jefatura Superior de Policía de Barcelona, la celebració del Primer de Maig de 1967 al barri de Torre-Baró, va ser convocada pel PSUC, per Radio España Independiente “La pirenaica”, i pels òrgans Mundo Obrero i Treball.

Los funcionarios de la Sexta Brigada Regional de Investigación Social que había allí, se aprovecharon de la confusión reinante y procedió a detener a los elementos más destacados de la reunión, entre los que figuraban los sacerdotes: ALFONSO FOMARIZ POZA, JUAN MORAN SABATÉ Y JOSÉ MARÍA PALOM IZQUIERDO que vestían anoraks y sueters de cuello alto que tapaban el alzacuello, haciéndoles parecer simples personas seglares (Fina, 1978).

En aquest acte varen prendre la paraula representants de Comissions Obreres, del Sindicat Democràtic d'Estudiants, d'Amas de Casa, i els crits que es van produir ens donen una petita visió de la pluralitat existent en aquells moments, crits com: Yanquis a vuestra casa; Vivan los católicos progresistas, Abajo la tiranía; Abajo la represión; Vivan los obreros de

Echevarri; Amnistía para los presos de Burgos; Vivan las Comisiones Obreras, Abajo los sindicatos verticales...

Alfons Fomariz què recordes d'aquells fets?

El primer que recordo es que jo no tenia previst assistir, entre d'altres coses perquè desconeixia la convocatòria. Vaig passar i vaig veure alguna mena de míting, amb la gent molt tranquil·la i en aquell moment va arribar la policia amb la cavalleria i amb tot. Llavors jo crec que els més polititzats van marxar com van poder i vàrem quedar, jo no diria els més ingenus, sinó amb aquella sensació diguem-ne del capellà de barri que ha de defensar als seus, sense tenir ni massa idea que era el primer de maig. Vaig veure que la policia estava carregant contra la gent i vaig sortir a defensar a la gent.

És a partir d'aquesta detenció i el pas per la presó, van ser tres mesos, que comença la seva politització, les reflexions fetes a la Model de Barcelona, el portaran a un compromís polític en el futur.

Quan vaig sortir de la presó els primers que van aparèixer per dir-me que molt bé i tot això, van ser els del PSUC. Que jo no sé si sabia que existia el PSUC. Però ja dic que una vegada a la presó sí que vaig començar un procés de pensar per què havia arribat allà... pel que jo recordo el PSUC sí que va tenir importància en aquells anys, a Torre Baró i a Vallbona, estava l'Antonio Gómez, el Manolo, en fi hi havia un grupet.

L'Encarna va arribar a Ciutat Meridiana l'any 1969, ella provenia del moviment catòlic, de l'HOAC i pren contacte amb la Comissió de barri, que era clandestina en aquells moments, i la gent que forma part és:

L'Enric (que va ser el secretari de l'AV de 9 Barris), la Panadera, el Raul, la Montse, l'Arnella, el Vilardaga i jo. Llavors vàrem començar a pensar, aquí s'ha de començar a guanyar a la gent per coses concretes, llavors va venir el tema de la guarderia. Un diumenge d'agost i a les cinc de la tarda, es va convocar a la gent. No va aparèixer ningú, solament la gent de la comissió. A vegades era més la voluntat que el tocar de peus a terra.

La comissió de barri va començar a tenir els seus primers èxits en el plantejament del transport intern del barri, llavors algunes persones es van afegir a la Comissió de barri. “Posteriorment jo ja vaig marxar del barri i recordo les reunions de l’HOAC que ja es començava a parlar del moviment de Nou Barris. Hi havia molta gent de partits però hi havia molta gent d’església posada”.

L’Alfons diu:

A Trinitat Vella recordo reunions de Nou Barris, encara que vaig continuar vivint a Vallbona després de deixar de fer de capellà i jo sí que tinc la sensació de que no era només el PSUC, potser sí que el PSUC era la força més organitzada, comptaven amb tota la història, al menys en els nostres barris hi havia altres forces, com OIC, UCL, AC, Bandera Roja, PTE,... jo de fet vaig continuar treballant des de l’OIC però no vaig estar mai implicat en l’AV.

Continuant amb la reflexió de l’Alfons ens diu:

En aquells moments hi havia una cosa semblant al que està passant ara a Catalunya, que hi ha un moment d’il·lusió de sectors importants de la població, d’il·lusió per un canvi. En aquesta il·lusió pel canvi jo tinc la sensació que hi havia gent molt diversa, gent no clarament polititzada, que sí buscaven la llibertat i estaven en contra de la dictadura; gent cristiana, gent amb ideologia comunista i tots els comunismes que hi podien haver en aquella època, gent anarquista, gent simplement des d’un punt de vista educacional, cultural, sanitari... que hi havia una barreja molt gran, però que potser el que unia tot això, era aquesta idea comuna que era necessari un canvi, que el canvi era possible i que això provocava una il·lusió.

Conclusions

La historiografia continua la discussió i encara no s’ha posat d’acord sobre quines forces polítiques i socials van provocar la transició. El paper dels moviments socials en qualsevol procés de canvi social, és determinant. Ara bé, els diferents moviments socials que varen lluitar per millorar les condicions de vida de la gent, en diferents àmbits, laboral, estudiantil, veïnal

i sectors professionals com va ser el sector de la cultura, no varen acumular la suficient força social, com per provocar un canvi de règim polític. A vegades la historiografia no té massa en compte el procés d'institucionalització del règim, de la seva progressiva acceptació per part dels dos blocs, primer els occidentals i a les acaballes del règim fins i tot la URSS va establir relacions comercials amb la darrera dictadura de l'Europa Occidental. La transició espanyola és fruit de la política de blocs, una transició de la dictadura a la democràcia, basada en una manca de justícia transicional. Les dues amnisties, la del 1976 i la del 1977 són els únics referents de justícia transicional. La llei de la memòria democràtica va arribar per donar resposta als diferents grups que reclamaven poder enterrar als seus desapareguts durant la guerra civil, i amb molta ironia podem dir que la llei de la memòria històrica de Zapatero va néixer morta. Som una societat que no ha establert les institucions per poder reflexionar democràticament sobre dos elements que condicionen la vida política d'aquest territori, la Guerra Civil i els 36 anys de dictadura. El PCE, i qualsevol organització que portés el comunisme en el seu ideari, encara que aquesta hagués marcat les suficients distàncies amb l'estalinisme, van ser considerats els veritables enemics de la dictadura franquista.

El Concili Vaticà II va tenir uns efectes positius en el desenvolupament de l'oposició al règim. Organitzacions com l'HOAC i la JOC van acollir a un munt de persones que s'apropaven a la lluita per les llibertats, per millorar les condicions de vida dels barris, per millorar les condicions laborals, per a partir de situacions concretes fer que altres gentes donessin el pas d'organitzar-se. Al principi de la dècada dels 60, va néixer el FLP, que va aconseguir estendre's pel conjunt del territori espanyol, acollint dins del *Frente* a diferents corrents polítiques i ideològiques que volien canviar l'estatu quo. Conforme la dècada dels 60 acabava el FLP va donar pas a partits d'esquerres i centre esquerres que van mantenir la seva presència en els moviments socials.

En el cas de Nou Barris i dins del moviment veïnal que va créixer durant el tardofranquisme, hem pogut comprovar la pluralitat de l'oposició al franquisme. A partir del Concili Vaticà II es van obrir les portes de moltes parròquies que van facilitar la trobada de moltes persones que no combregaven amb la dictadura i que buscaven esquerres en el règim per poder organitzar la seva oposició. El que algunes de les persones estiguessin en un partit o en un altre, era qüestió a vegades simplement del cercle d'amistat en el que estaven. Altre element que va provocar algunes de les

diferències entre la gent que treballava a les AAVV, era la metodologia de treball. Grups de persones que han valorat molt més el treball cara a cara, el porta a porta, com a forma de dir-li a la gent “si vols millorar el teu barri, vine i ho farem junts”. En el conjunt del moviment veïnal de Nou Barris, estaven presents pràcticament totes les forces polítiques antifranquistes d’esquerres, que van comptar amb el recolzament dels capellans obrers, així com amb els locals de les seves parròquies, per poder desenvolupar l’activitat veïnal. El moviment veïnal de Nou Barris va ser plural, amb forta presència de militants veïnals independents, i amb la presència de la majoria de les forces polítiques d’esquerres, començant pel PSUC, seguint per Bandera Roja, PTE, PCE (m-l), Plataformas Anticapitalistas, UCL, AC, LCR, PORE, OIC, que quedaven dividits entre grups revisionistes i estalinistes i grups rupturistes i anticapitalistes. Si ens fixem en un element que ha dividit al moviment veïnal, han estat les diferents metodologies de treball: uns apostaven per la negociació entre l’administració i els líders naturals dels barris, i altres, volien treballar amb el veïnat al costat, fent que la seva participació fos fonamental.

Referències

- AHGCB. (1974). *Semblanza político-social sobre la Asociación de Vecinos del Sector Vallbona-Torre Baró-Trinidad (9 Barrios)*, Jefatura Superior de Policía de Barcelona, 11/8/1974. Fons Governadors Civils. Caixa 52, reg. 184.
- Alabart, Anna. (1998). Els moviments socials urbans a Catalunya. *Revista Catalana de Sociologia*. ISSN 1136-8527, págs.9-28.
- Corazón Rural, Álvaro. (2013). Gerardo Iglesias «Estamos marchando a pasos agigantados a la frontera de lo que fue el franquismo». *Jot Down*. diciembre. Recuperat de <http://www.jotdown.es/2013/12/gerardo-iglesias-estamos-marchando-a-pasos-agigantados-a-la-frontera-de-lo-que-fue-el-franquismo> Consultat: agost de 2014.
- Debray, Régis., & Gallo, Max. (1975). *Mañana España*. Santiago Carrillo. Paris: Colección Ebro.
- Fina, Albert. (1978). *Des del nostre despatx*. Barcelona: Dopesa.
- Flecha, Ramón. (2011). Vilanova. La caída del feudalismo universitario español. *Revista de la Asociación de Sociología de la educación*, 4(2), 115-132. <http://www.ase.es/rase/index.php/RASE/article/view/255/266>

- López Salinas, Armando. (2001). El Partido Comunista de España y la transición política. *Caum*. Cuadernos Caum. Desembre. Recuperat de <http://www.caum.es/CARPETAS/cuadernos/cuadernospdf/libro3/transicion.pdf> Consultat: agost de 2014.
- Martí, Francisco., & Moreno, Eduardo. (1974). *Barcelona ¿a dónde vas?* Barcelona: Dirosa.
- Martínez Barceló, Pep. (1990). *20 anys d'Associacions a 9 Barris. 1970-1990. Rodríguez Ocaña: ¿experiència a considerar?* Barcelona: Coordinadora Associacions de Veïns de 9 Barris.
- Mayayo, Andreu. (2006). La democràcia arriba als ajuntaments. Dins de: Miguel, Sonsoles. *El franquisme a Catalunya La lluita per la democràcia i l'autogovern (1969-1980)*. Barcelona: Edicions 62. Pàgines 208-221.
- Nash, Mary. (2007). *Dones en Transició. De la resistència política a la legitimitat feminista: les dones en la Barcelona de la Transició*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona.
- Sánchez-Cuenca, Ignacio. (2014). *Atado y mal atado. El suicidio institucional del franquismo y el surgimiento de la democracia*. Madrid: Alianza Editorial.

Author: Jose Manuel Salgado Bueno. Investigador del Centre de Recerca en Teories i Pràctiques Superadores de Desigualtats de la Universitat de Barcelona
Contact Address: Passeig de la Vall d'Hebron, 171. 08035 Barcelona, jmsalgabu@gmail.com